

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 9 (11)
2025**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

Otayev Sh.Q. Biznes faoliyatida iqtisodiy xavfsizlik ko‘rsatkichlari va ularni baholash usullari.....	152
Sobirxujayev X. Analysis of income and wealth inequality in Uzbekistan.....	156
Abdulxakimov Z.T. Shahar aglomeratsiyalarini boshqarishning xorijiy mamlakatlar tajribalari.....	164
Muftaydinov B.K. Korxonalarning moliyaviy barqarorligi va mustahkamligini o‘zaro bog‘liq holda baholash metodologiyasi.....	167
Xasanova Z.T. Maishiy xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishda innovatsiyaning o‘rni.....	172
Do‘stova A.Q. Kichik biznes korxonalarida personalni rivojlantirish tizimini takomillashtirish imkoniyatlari.....	177
Асаул А.Н., Хамидов О.Х., Абдуллоев А.Ж., Тоирова М.М., Сайфуллаева М.И. Корпоративные отношения в Узбекистане: современные тренды и их влияние на экономическое развитие.....	183
Хасанхонова Н.И. Билимлар иқтисодиётида инсон капитали ва унинг ривожланиши...	188
Nasretdinova Sh.S. Gompertz modelining umr davomiyligi funksiyasini baholash	193
Навруз-Зода З.Б. Туризм кластерларини таркибий тузилиши ва уни ривожлантириш хусусиятлари.....	197
Nabiyeva N.M. O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanish strategiyalari.....	201
Turg‘unov M.M. Oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini boshqaruv jarayonlariga metodologik yondashuvlar.....	205
Maxsudov Sh.S. To‘qimachilik sanoati korxonalarida investitsiya jarayonlarini boshqarish...	209
Raximova M.A. Bozor iqtisodiyoti sharoitida sog‘liqni saqlash tizimida xarajatlar boshqaruvining samaradorligini oshirish yo‘llari.....	213
Raxmanov Sh.I., Xamidov O.B., Hasanov F.O., Elmuradov D.T. Davlat moliyasini samarali boshqarishda davlat kreditining roli	218

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Busse, R., & Riesberg, A. (2004). Health care systems in transition: Germany. WHO Regional Office for Europe on behalf of the European Observatory on Health Systems and Policies.
2. Osborn, R., Squires, D., Doty, M. M., et al. (2014). International survey of older adults finds shortcomings in access, coordination, and patient-centered care. *Health Affairs*, 33(12), 2247–2255. doi:10.1377/hlthaff.2014.0947.
3. Шумпетер Й.А. История экономического анализа. / Й.А. Шумпетер; Пер. с англ. под ред. В.С.Автономова. СПб.: Экон. шк.: С.-Петербург. гос. ун-т экономики и финансов; М. : Высш. шк. экономики, 2001. - 1664 с.;
4. Lundvall, B.A. National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning / B.A. Lundvall. London: Pinter Publishers, 2002;
5. Гулямов С.С., Жумаев Н.Х., Рахмонов Д.А., Ташходжаев М.М. Ижтимоий соҳада инвестицияларнинг самарадорлиги. Монография. –Т: IQTISODIYOT, 2019. – 216-217 б.
6. Коломин Е.В. Историческая миссия страхования.//Финансы. –М.: 2013. -№12. –С. 28-31.
7. Гулямов С.С., Жумаев Н.Х., Рахмонов Д.А., Ташходжаев М.М. Ижтимоий соҳада инвестицияларнинг самарадорлиги. Монография. –Т: IQTISODIYOT, 2019. – 229 б.

UDK: 336.3

**DAVLAT MOLİYASINI SAMARALI BOSHQARISHDA DAVLAT KREDITINING
ROLI**

**РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО КРЕДИТА В ЭФФЕКТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ
ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ФИНАНСАМИ**

**THE ROLE OF PUBLIC CREDIT IN EFFICIENT PUBLIC FINANCE
MANAGEMENT**

Raxmanov Sherzod Ibragimovich,
O‘zMU, katta o‘qituvchi
Xamidov Otabek Bakidjanovich,
O‘zJOKU, o‘qituvchi
Hasanov Farhod Omonqulovich,
ToshFarmi, o‘qituvchi (assistent)
Elmuradov Dilshod Turdievich,
ToshFarmi, o‘qituvchi (assistent)

Annotatsiya

Ushbu maqolada Davlat moliyasini samarali boshqarishda davlat kreditining roli, mohiyati, zarurligi va ahamiyati taxlil qilingan va so‘ngi yillardagi moliyaviy boshqaruv bo‘yicha statistik ma’lumotlar keltirilgan. Davlat moliyasini samarali boshqarish, rivojlantirish bo‘yicha prezident, hisob palatasi va moliya vazirligining farmon, qaror va takliflari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Davlat moliyasi, davlat krediti, moliyaviy menejment, statistik ma’lumotlar, boshqaruv

В данной статье анализируется роль, природа, необходимость и значение государственного кредита в эффективном управлении государственными финансами, а также приводятся статистические данные по финансовому менеджменту за последние годы. Освещены указы, решения и предложения Президента, Счетной палаты и Министерства финансов по эффективному управлению и развитию государственных финансов.

Ключевые слова: Государственные финансы, государственный кредит, финансовый менеджмент, статистика, менеджмент

This article analyzes the role, nature, necessity and importance of state credit in the effective management of public finances, and provides statistical information on financial management in recent years. Decrees, decisions and proposals of the President, the Chamber of Accounts and the Ministry of Finance on the effective management and development of state finances are highlighted.

Keywords: Public finance, public credit, financial management, statistics, management

“O‘zbekistonda iqtisodiy islohotlar natijasida korxonalarda tarkibiy o‘zgarishlar amalga oshirilmoqda va ular faoliyatiga zamonaviy boshqaruv usullari joriy etilmoqda. Biroq, zamonaviy sharoitda innovatsion g‘oyalar va texnologik ishlanmalardan foydalanish, boshqaruv samaradorligini oshirish va investitsiyalardan samarali foydalanish asosida korxonalarda zamonaviy boshqaruv mexanizmlarining ishlashini ta‘minlash darajasi pastligicha qolmoqda. Shuning uchun O‘zbekistonning 2022-2026-yillarga mo‘ljallangan yangi rivojlanish strategiyasida “milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o‘sish sur‘atlarini ta‘minlash” kabi ustuvor vazifalar belgilangan, ushbu vazifani amalga oshirish korxonalarni boshqarishda zamonaviy boshqaruv usullaridan foydalanish samaradorligini oshirishni talab qiladi”[1].

“2024 yilda davlat qarzi 39,7 milliard dollar yoki YaIMning 35,5 foizini tashkil qilishi kutilmoqda. Kelgusi yilda bu ko‘rsatkich 13,3 foizga o‘shib, 45 milliard dollarni yoki YaIMning 36,4 foizini tashkil etadi. 2027 yilga borib davlat qarzi darajasi 55,9 milliard dollarga yetishi mumkin, biroq bu ko‘rsatkichning YaIMga (36,7 foiz) nisbatini hisobga olsak, o‘shish ahamiyatsiz bo‘ladi”[2].

O‘zbekiston Respublikasida jamiyat taraqqiyotining barcha jabhalarida, eng avvalo iqtisodiy sohada islohotlarni yanada chuqurlashtirish va erkinlashtirish borasida aniq dastur ishlab chiqilgan. Bu dasturni joriy etishdan ko‘zlangan asosiy maqsad O‘zbekistonning demokratik va bozor islohotlarini amalga oshirish, jahon hamjamiyatiga keng integratsiyalashuvi va barqaror olg‘a borishi uchun mustahkam zamin yaratishdir.

Mazkur tadqiqot mavzusi doirasida iqtisodchi olimlar, mutaxassislarning xalqaro va milliy amaliyotda davlat moliyasini samarali boshqarishning iqtisodiy mazmuni to‘g‘risidagi turli fikrlari o‘rganildi. Albatta, ba‘zi hollarda bildirilgan fikrlar moliyaviy boshqaruvning mohiyatini tushuntirishdan tashqari, ushbu konsepsiyaga yondashuvi bilan ham farq qilishini ko‘rishimiz mumkin. Buning asosiy sababi va olimlarning fikrlarini o‘rganishdan oldin, moliyaviy boshqaruv haqida xalqaro yondashuvlar va uning turli jihatlari haqida to‘xtalib o‘tilgan.

Hozirgi vaqtda mahalliy iqtisodiy fanlarda “davlat kredit” toifasini aniqlashda uchta yondashuv. Birinchi yondashuv davlat kreditini faqat davlat qarzlari nuqtai nazaridan ko‘rib chiqishni taklif qiladi. Ushbu yondashuv tarafdorlaridan biri M.V. Karaseva. Uning nuqtai nazariga ko‘ra, davlat krediti “moliyaviy huquq normalari to‘plami bo‘lgan mustaqil moliyaviy huquq instituti” deb tushunilishi kerak[3].

Ikkinchi yondashuv “davlat krediti” toifasining ikki tomonlama xususiyatini ochib beradi. Ushbu yondashuvning eng ko‘zga ko‘ringan vakillaridan biri A. I. Xudiyakov ta’kidlaganidek, “kredit faoliyati deb ataladigan jarayon davomida davlat qarz oluvchi, lekin ayni paytda kreditor sifatida harakat qilishi mumkin”. Shuning uchun “davlat krediti” atamasi davlat qarzi (bu holda davlat) kabi iqtisodiy hodisalarni qamrab olishi kerak qarz oluvchi sifatida ishlaydi) va davlat krediti (bu holda davlat qarz beruvchi sifatida ishlaydi).

Uchinchi yondashuv “davlat krediti” tushunchasini kengaytiradi. Yu.A. Kroxina moliya va kreditga bag‘ishlangan darsligida ta’kidlaganidek, “davlat krediti” tushunchasi doirasida va uning sub’ektlari nafaqat qarz oluvchi va kreditor sifatida, balki uchinchi shaxslarning majburiyatlarini bajaradigan kafil sifatida ham ko‘rib chiqilishi kerak [4].

Yuqoridagi yondashuvlarning asosiy qoidalarini tahlil qilish “davlat krediti” toifasining quyidagi ta’rifini shakllantirishga imkon berdi, shuning uchun davlat krediti bu davlat o‘rtasidagi iqtisodiy munosabatlar majmui, bir tomondan uning hokimiyat va boshqaruv organlari, shuningdek, mamlakat ichida ham, undan tashqarida ham jismoniy va yuridik shaxslar, bunda davlat asosan davlat

sifatida harakat qiladi. qarz oluvchi, qarz beruvchi yoki kafil. Ushbu ta'rif kengaytiradi “davlat krediti” toifasining institutsional asoslari ushbu atamaning iqtisodiy mazmuniga ko‘proq mos keladi.

So‘nggi yillarda ilmiy doiralarda davlat mablag‘larini qarz olish milliy iqtisodiyotga qanday ta'sir qilishi bilan bog‘liq masala ayniqsa keskin muhokama qilinmoqda. Hozirgi vaqtda aniqlangan muammo bo‘yicha mutaxassislarining fikrlarida birlik yo‘q. Iqtisodchilarning bir qismi har xil deb qat’iy ishonadi davlat qarz olish zarur ko‘rib chiqish juda salbiy hodisa sifatida va shuning uchun ular budget xarajatlarini uzoq muddatli moliyalashtirishdan butunlay voz kechishga chaqiradilar. Olimlarning yana bir qismi, aksincha, davlat kreditidan budget taqchilligini moliyalashtirish manbai sifatida foydalanishni yoqlaydi. Ma'lumki, hech bir davlat qarz oluvchi vazifasini bajarib, xarajatlarni qoplash uchun asossiz ravishda qo‘shimcha mablag‘larni jalb qilmaydi. Tabiiyki, davlat turli sabablarga ko‘ra budget mablag‘lari yetarli bo‘lmaganda qarz olishga murojaat qiladi.

Bizning fikrimizcha, davlat kreditidan budget taqchilligini moliyalashtirish manbai sifatida foydalanishni mutlaqo ijobiy yoki mutlaqo salbiy baholash mumkin emas, chunki uni amalda qo‘llash ham ijobiy, ham salbiy iqtisodiy oqibatlariga olib keladi. Ijobiy, bizning fikrimizcha, quyidagilarni o‘z ichiga oladi: vaqt o‘tishi bilan soliq yukini teng taqsimlash; budget daromadlarini emissiyasiz to‘ldirish; inflyatsiya darajasini cheklash; ijtimoiy ehtiyojlarni qondirish; iqtisodiy aylanmada hisob-kitoblarning holatini yaxshilash mamlakat iqtisodiyotini beqarorlashtirish.

Davlat kreditidan foydalanishning salbiy oqibatlariga, bizning fikrimizcha, quyidagilarni kiritish kerak: davlat tomonidan jalb qilingan mablag‘lar qo‘shimcha daromad keltirmaydilar; davlat krediti byudjet daromadlarining “narxini” oshiradikeyinchalik foizlar yoki chegirmalarni to‘lash orqali davlatlar; muhim hajmi qarz olish kamaytiradi umumiy mamlakatning investitsiya fonlari; davlat krediti investitsiya imkoniyatlarini kamaytiradi iqtisodiyotning Real sektorini rivojlantirishga.

E'tibor bering, davlatning iqtisodiy rivojlanishi uchun davlat qarzlarning maqsadlari ham muhimdir. Shunday qilib, agar davlat muhim, tez to‘lanadigan loyihalarni moliyalashtirish uchun mablag‘ jalb qilsa, bu milliy iqtisodiyotning rivojlanishini tezlashtirishga yordam beradi. Shunga qaramay, ba'zi davlatlar ko‘pincha

harbiy xarajatlar, davlat boshqaruvi va boshqalar kabi samarasiz xarajatlarni qoplash uchun moliyaviy mablag‘larni jalb qiladilar[5].

Qarz olish yalpi milliy mahsulotdan to‘g‘ridan-to‘g‘ri chegirma bo‘ladi, uni to‘lash qo‘shimcha soliqlar va soliq yukining oshishi bilan amalga oshiriladi”. Davlat krediti” toifasini moliyaviy munosabatlarni tashkil etishning maxsus shakli sifatida ko‘rib chiqish “davlat qarzi” kabi tushunchaning mazmunini o‘rganish zarurligini belgilaydi.

Davlat qarzi kengaytirilgan qarz uchun pul mablag‘larini jalb qilish shakllaridan biri sifatida davlat kreditlaridan foydalanish bilan bog‘liq holda yuzaga keladi ko‘payishvaqoniqishijtimoiy ehtiyojlar. Davlat qarzi davlat byudjeti hisobidan davlat tomonidan to‘lanadi va ikki shaklda amalga oshiriladi: ichki va tashqi. Ichki davlat qarzi deganda davlatning o‘z fuqarolari yoki davlat qimmatli qog‘ozlari egalari bo‘lgan kompaniyalar oldidagi moliyaviy majburiyatlari tushuniladi. Shunga ko‘ra, xorijiy jismoniy va yuridik shaxslar oldida yuzaga keladigan moliyaviy majburiyatlar odatda davlat tashqi qarzi deb atalad[6]. Shu bilan birga, ko‘rsatkichning past darajasi har doim ham milliy iqtisodiyotning barqarorligini anglatmaydi. Bir qator davlatlar chet eldan moliyaviy mablag‘larni jalb qilmaydilar, chunki chet ellik kreditorlar ushbu davlatlarga o‘zlarining moliyaviy tizimining beqarorligi va iqtisodiy rivojlanish potentsialining pastligi sababli kreditlar va kreditlar berishni xohlamaydilar, bu esa investitsiyalarning haddan tashqari yuqori xavfini keltirib chiqaradi. Boshqa tomondan, ba'zi davlatlarning tashqi qarzlarning yuqori qiymati nafaqat ularning iqtisodiyotining barqarorligi va unga sarmoya kiritish xavfining pastligidan, balki davlatlarning kuchli qaramligidan ham dalolat beradi.

1-rasm 2023-yil 1-yanvardan 2024-yil 1-yanvargacha bo‘lgan davrda iqtisodiyotga kredit qoyilmalarining qoldig‘i hamda ularning tarkibi haqida ma’lumot beradi. Bu yerda 1 yil davomida milliy valyutadagi kreditlar va chet el valyutasidagi kreditlar qoyilmalarining o‘sib borish dinamikasi

Davlat moliyasida davlat kreditining ahamiyatini oshirib bo‘lmaydi. U iqtisodiyotning barqaror ishlashida, barqarorlik, likvidlik va hukumat uchun ishonchli moliyalashtirish manbasini ta'minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ushbu xulosa turli istiqbollarni hisobga olgan holda va har tomonlama tahlilni ta'minlaydigan davlat kreditining ahamiyati va uning davlat moliyasiga ta'sirini chuqurroq o‘rganadi.

Barqarorlik va xavfsizlik: g'aznachilik veksellari va obligatsiyalari kabi Davlat hujjatlari bozorda mavjud bo'lgan eng xavfsiz investitsiyalardan biri hisoblanadi. Ushbu barqarorlik hukumatning kreditga layoqatliligi bilan bog'liq bo'lib, bu asosiy qarz va foizlarni to'lashni kafolatlaydi. Mahalliy va xorijiy investorlar, ayniqsa, iqtisodiy noaniqlik davrida, davlat kreditini past xavfli variant deb bilishadi. Ushbu barqarorlik davlat xazinasiga mablag'larning barqaror oqimini ta'minlaydi va moliyaviy majburiyatlarini bajarishga imkon beradi.

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022-yildagi “2022 —2026-yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-sonli Farmoni.
2. <https://www.gazeta.uz/uz/2024/11/04/gov-debt/#:~:text=2025%20йилда%20Ўзбекистон%20давлат%20қарзи%2039%2С7%20миллиардда н%2045,қарзи%202025%20йилда%2045%20миллиард%20долларгача%20ошиши%20мумкин.>
3. Karaseva M. V. moliyaviy huquq: spo uchun darslik / M. V. Karaseva [va boshqalar.]; OTV. tahririda M. V. Karaseva. 5-nashr., qayta ko‘rib chiqilgan va qo‘shilgan. – M.: Yurayt nashriyoti, 2017. 388 s.
4. Kroxina, yu. A. Rossiya budjet huquqi: bakalavriat va magistratura uchun darslik / A. Kroxina. 5-nashr., qayta ko‘rib chiqilgan va qo‘shilgan. – M.: Yurayt nashriyoti, 2018. 328.
5. Xudiyakov A. I. moliyaviy huquq uchun darslik / A. I. Xudiyakov [va boshqalar]; OTV. tahririda- E. M. Ashmarin. 3-nashr., qayta ko‘rib chiqilgan va qo‘shilgan. – M.:Yurayt nashriyoti, 2018. 361 sahifa.
6. Qo‘ng‘uryakova, E. N. Moliya va kredit. Ma‘ruzalar kursi: monogr. / E. N. Qo‘ng‘uryakova, M. S. Sinyavina. - M.: Dashkov , 2018 yil. - 260 c.